ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΙΛΙΒΕΡΔΗ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΡΝΑΙΑΣ

Θεμιστοκλῆ καὶ Χρύσιππε, Ἱππόλυτε καὶ Σόλων,
ἄφετε τοὺς συλλογισμούς, τοὺς μύθους καὶ τοὺς νόμους.
ἀλλὰ μηδὲ Γρηγόριος ὁ κληθεὶς θεολόγος,
μηδὲ Βασίλειος αὐτὸς ὁ τῶν ἀρρήτων μύστης,
μηδὲ λόγων θάλασσα, Χρυσόστομος ὁ πάνυ,
οἱ καὶ πάντας τοὺς πρὸ ὑμῶν σοφοὺς νενικηκότες,
ὑπὸ Χριστοῦ τυπούμενοι τὸν βίον καὶ τὸν λόγον
καὶ γνήσιοι τυγχάνοντες μύσται καὶ λάτραι τούτου,
(Ψευδο-Ψελλός, ποίημα 68, στ. 68-74).
. //
Χαίροις Ιεραρχών η Τριάς, του επιγείου στερεώματος Ήλιος· ακτίνες και δαδουχίαι, εκ τρισηλίου αυγής, των εσκοτισμένων η ανάβλεψις·

Με αυτούς και ανάλογους στίχους από τη θύραθεν και την εκκλησιαστική ποίηση,

Σεβασμιότατε Άγιε Δέσποτα,
Σεβαστοί Πατέρες
Αξιότιμε κύριε Αντιδήμαρχε εκ μέρους του Εξοχωτάτου Κυρίου Δημάρχου του Δήμου Αριστοτέλους
Αξιότιμες κυρίες και κύριοι δημοτικοί σύμβουλοι,
Αξιότιμες κυρίες και κύριοι Πρόεδροι Συλλόγων και Σωματείων του Δήμου Αριστοτέλους
Αγαπητοί συνδιδάσκαλοι και αγαπημένα μας παιδιά,
Σεβαστό εκκλησίασμα και φιλέορτοι πάντες,

Έχοντας αναλάβει εκ μέρους του Δήμου Αριστοτέλους τον πανηγυρικό κατά τα ειωθότα λόγο εις τους Τρεις Ιεράρχες και Οικουμενικούς Διδασκάλους και αισθανόμενος το ολίγιστον των γνώσεων, τη μηδαμινότητα ως και και την αναξιότητα ημών έναντι των Αγίων Τριών Ιεραρχών και Μεγάλων Οικουμενικών Διδασκάλων, ζητώ αρχικά ταπεινά συγγνώμη από την ομήγυρη για όσα φραστικώς ή νοητικώς δεν αποδίδουν πάντοτε επαξίως τη μεγαλοπρέπεια των λόγων και έργων ή το θεολογικό ύψος των Αγίων Τριών Ιεραρχών και Οικουμενικών Διδασκάλων.

Η Παιδεία, η Ελλάδα, το Έθνος, τα Έθνη, η Εκκλησία, η Οικουμένη, πανηγυρίζουν σήμερα κατά τα ειωθότα επί τη σημερινή μνήμη των Τριών Μεγάλων Οικουμενικών Διδασκάλων και Ιεραρχών της Εκκλησίας (Αγίου Βασιλείου του Μεγάλου, Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου) την εορτή των Γραμμάτων.

Ο επίσημος αυτός εορτασμός έχει διπλή σημασία : εκφράζει αφενός την εκδήλωση πραγματικής ευγνωμοσύνης της Οικουμένης προς τους πνευματικούς αυτής ηγέτες και φάρους ανά τους αιώνες και αφετέρου αποτελεί έκφραση ελπίδων οι οποίες όλως φυσικώς στηρίζονται στην παιδεία και στην Εκκλησία για την καλυτέρευση και την προκοπή του ατόμου και της κοινωνίας και τέλος για τη "σωτηρία" μας.

Οι Τρεις Ιεράρχες είναι οι "Τρεις Μέγιστοι Φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητος", όπως

ψάλλεται στο τροπάριό τους. Η ασματική τους ακολουθία συνετέθη τμηματικά από μια λαμπρή μορφή του 11ου αιώνα, τον Ιωάννη το Μαυρόποδα, Μητροπολίτη Ευχαίτων, η μνήμη του οποίου τιμάται την 5η Οκτωβρίου, ποιητή, υμνογράφο και συνθέτη εκκλησιαστικών κανόνων, ο οποίος συνέθεσε και το κύριο μέρος της ασματικής ακολουθίας τους στην οποία υμνείται η σημασία του έργου τους και της ποιότητος της δράσης τους και τονίζεται η σχέση των Αγίων Τριών Ιεραρχών με το Τρισυπόστατο του Θεού για την Ορθοδοξία.

Για τους Τρεις Μέγιστους Φωστήρες αναρίθμητοι λόγοι, μελέτες, πονήματα, συγγράμματα έχουν γραφεί και γράφονται συνεχώς. Τα έργα τους μελετώνται από φιλολόγους, φιλοσόφους, αρχαιολόγους, θεολόγους, παιδαγωγούς, το χριστεπώνυμο πλήρωμα.

Πραγματικά, είναι λίγες οι μορφές στην ιστορία που εμφανίζουν το πνευματικό τους ανάστημα, το ψυχικό τους μεγαλείο, την κοινωνική τους προσφορά, πολύ περισσότερο μάλιστα, όταν αυτά συνδυάζονται αρμονικά, όπως στην περίπτωση των Τριών Ιεραρχών, γι' αυτό και η αναγκαιότητα κοινού τους εορτασμού την 30η Ιανουαρίου. Είναι μάλιστα αξιοθαύμαστο ότι ο καθένας από τους τρεις διέθετε ταυτοχρόνως και τα τρία αυτά χαρακτηριστικά, δυνατό πνεύμα , ψυχικό πλούτο και κοινωνική δράση. Γι' αυτό, ο μέγας Βασίλειος, διακρίθηκε και για το απαράμιλλο κοινωνικό του έργο ως οργανωτής της κοινωνικής πρόνοιας με την ίδρυση της Βασιλειάδας, ο ποιητικός Γρηγόριος για τη θεολογική του γνώση και για την ειρηνευτική του δράση μέσω των ομώνυμων λόγων του σε βάρος των αιρετικών και ταρασσόντων την ομόνοια στην Εκκλησία, ο δε χρυσορρήμων Ιωάννης και για την πνευματική του κατάρτιση, το μεγάλο όγκο των γραπτών που μας άφησε, καθώς είναι ο πολυγραφώτερος συγγραφέας που έγραψε ποτέ σε ελληνική γλώσσα, αλλά και για τον κοινωνικό του αγώνα κατά των καταχρήσεων της εξουσίας και υπέρ της προστασίας των αδυνάτων. Οι δύο πρώτοι, ο Βασίλειος και ο Γρηγόριος, είναι οι δύο Καππαδόκες, που με τον άνωθεν φωτισμό διαφώτισαν και διασαφήνισαν σε κάθε της πτυχή την Τριαδικότητα του Θεού. Το ίδιο ισχύει και με τον τρίτο άγιο των Τριών Ιεραρχών, τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο. Κανείς μετά από αυτόν δεν τροποποίησε κάτι από την Θεία Λειτουργία του, ούτε αποπειράθηκε να φτιάξει κάποια άλλη. Αυτή η Θεία Λειτουργία που εκρυστάλλωσε ο Χρυσόστομος, παραμένει αξεπέραστη σε Ανατολή και Δύση.

Επομένως, επειδή γι' αυτούς η πράξη έγινε «θεωρίας επίβασις» και η δογματική τους διδασκαλία επισφραγίστηκε από την ανθρωπιστική τους προσφορά, η αναγνώριση της προσωπικότητάς τους έγινε από όλους. Ήδη από την αρχαιότητα ο σοφιστής Λιβάνιος, ο ικανότερος ρήτορας της εποχής του, όταν ρωτήθηκε ποιόν θα επιθυμούσε ως διάδοχό του απάντησε: «Ιωάννην...», δηλαδή τον Άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο, ενώ παραδέχεται τον Άγιο Βασίλειο για την ομορφιά της γλώσσας των επιστολών του: «Εν κάλλει επιστολών, έφη, ήττημαι. Βασίλειος δε κεκράτηκεν. Φίλος δε ο ανήρ και δια τούτο ευφραίνομαι». Στη νεότερη εποχή, ο Έρασμος χαρακτηρίζει το Βασίλειο ως τον ανώτερο όλων των ρητόρων όχι μόνον της εκκλησιαστικής αλλά και της θύραθεν ελληνικής γραμματείας, ο δε πολιτικός Ντισραέλι, ένας από τους μεγαλύτερους

ρήτορες του βρετανικού κοινοβουλίου, διακήρυττε ότι οφείλει τη ρητορική του δεινότητα στη μελέτη των συγγραμμάτων του Μεγάλου Βασιλείου.

Καθορίστηκε μάλιστα ως ημέρα της μεγάλης αυτής πανηγύρεως η εορτή των Τριών Ιεραρχών, καθώς οι Τρεις Ιεράρχες είναι οι κατεξοχήν εκπρόσωποι και θιασώτες της ελληνικής σοφίας και παιδείας, η οποία αναβαπτίστηκε στα νάματα του χριστιανισμού και της Ορθοδοξίας, στα πλαίσια του μεγάλου ιστορικού γεγονότος της μεγαλειώδους πραγματικά συμβολής του ελληνικού πνεύματος στη διαμόρφωση του νέου πνευματικού κόσμου που δημιουργήθηκε δια του ακουσθέντος "Λόγου του Σταυρού" "όστις δια τους σωζομένους Θεού δύναμις και Θεού σοφία εστί|". Η εορτή τους αποκαλύπτει ένα πολλαπλό μήνυμα προσανατολισμού και τρόπου ζωής, μίμησηςς εν Χριστώ των Αγίων και ειδικότερα από όλους όσοι εργάζονται για την πραγμάτωση αυτής της παιδείας, δηλαδή τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, τα παιδιά, την Εκκλησία.

Οι Τρεις Άγιοι Ιεράρχες τόλμησαν να φέρουν σε σύμπλευση το ελληνικό πνεύμα με τη διδασκαλία του Θεανθρώπου και της Εκκλησίας κι έδειξαν την καθοριστική και μεγαλειώδη σημασία της αποδοχής του λόγου του Σταυρού από την ελληνική σοφία και τον ελληνικό πολιτισμό, έτσι ώστε να μιλάμε από τότε για την νέα πορεία του χριστιανικού ελληνικού πνεύματος το οποίο όχι μόνο κυριάρχησε και κυριαρχεί ως ελληνοχριστιανικός πολιτισμός, αλλά κατά τη γνώμη μας είναι αυτός ο ελληνοχριστιανικός πολιτισμός που μπορεί να στηρίξει απαρασάλευτα την πορεία της Οικουμένης στην πρόοδο για όλους τους αιώνες που έρχονται. Όπως αναφέρει ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Γρηγόριος, Τακτικός Καθηγητής του Κανονικού Δικαίου του Πανεπιστημίου Αθηνών, "εμελέτησαν σε βάθος και εμπεριστατωμένα την αρχαία φιλοσοφία και την αρχαιοελληνική κληρονομιά. Κάτοχοι οι ίδιοι της Ελληνικής παιδείας, εγνώριζαν από μέσα τις αδυναμίες του αρχέγονου Ελληνισμού, αλλά προ πάντων τις αναζητήσεις του. Και το εγχείρημα που επραγματοποίησαν ήταν να προσλάβουν και να βαπτίσουν τον Ελληνισμό στα νάματα του Χριστιανισμού. Και μέσα από εκείνη την κολυμβήθρα ξεπήδησε ένας καινούργιος κόσμος, του οποίου η ονομασία προδίδει τόσο την καταγωγή του όσο και τους δημιουργούς του, ή, ακριβέστερα, προέκυψε μια καινούρια σύνθεση – και επιτρέψτε μου τον όρο και τον νεολογισμό: η Εκκλησιακή Καθολικότητα και Ορθοδοξία, η Ορθοδοξία της Εκκλησίας".

Αλλά οι Τρεις Ιεράρχες δεν στάθηκαν σε θεωρητικά κατασκευάσματα, προχώρησαν κατ' αρχήν βαθύτερα. Πριν απ' όλα καθόρισαν την σχέση που μπορεί να διέπει τον δάσκαλο με τον μαθητή, μία πρακτική και μία διάσταση Παιδείας, που σήμερα δυστυχώς έχουν ατονίσει αρκετά. Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος θα πει χαρακτηριστικά: «Ουδέν ούτω προς διδασκαλίαν επαγωγόν, ως το φιλείν και το φιλείσθαι» . «Τίποτε καλύτερο δε χαρακτηρίζει την διδασκαλία παρά μόνο η αγάπη, δηλαδή να αγαπά ο δάσκαλος και να αγαπάται από τον μαθητή». Δεν βλέπει άλλο κίνητρο διδασκαλίας ο Χρυσόστομος παρά μόνον την αγάπη για το παιδί. Να που βρίσκεται η ιδιαιτερότητα του διδάσκοντα. Πρώτος ο διδάσκαλος αγαπά και αυτή η αγάπη του εστιάζεται στο να χειραγωγήσει

το παιδί από την φυσική αμάθεια σε πλατείς ορίζοντες όχι μόνον γνώσης αλλά και τρόπου ζωής, καθώς όπως αναφέρει ο ίδιος "ο δε παιδεύων ου δι' ων λέγει μόνον, αλλά και δι' ων ποιεί τὴν διδασκαλίαν προάγει", δηλαδή "αυτός που εκπαιδεύει δεν διδάσκει μόνο με τα λόγια αλλά και τις πράξεις". Μάλιστα, ο Ιερός Χρυσόστομος σε άλλο σημείο παραθέτει τις αρχές και τα χαρακτηριστικά ενός επιτυχημένου δασκάλου « δύο ταύτα τοις διδάσκουσιν υπάρχειν χρη, το τε αξιοπίστους είναι, και το φιλείσθαι παρά των μαθητευομένων", δηλαδή "δύο είναι τα απαραίτητα χαρακτηριστικά σε ένα δάσκαλο, να είναι αξιόπιστος και να αγαπάται από τους διδασκόμενους", βάζοντας στον πυρήνα της διδακτικής την αγαπητική αυτή σχέση μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων, κατά μίμησιν των λόγων και έργων του Θεανθρώπου Χριστού (Joannes Chrysostomus Scr. Eccl. : In Matthaeum (homiliae 1-90) : Vol 58, pg 690, ln 14). Κατά το Μεγάλο Βασίλειο ο δάσκαλος οφείλει να είναι νόμος έμψυχος και κανόνας αρετής. Σύμφωνα με τον Γρηγόριο το Θεολόγο, ο δάσκαλος διδάσκει και καθοδηγεί περισσότερον με τα έργα παρά με τα λόγια: "Άφωνον έργον κρείσσον απράκτου λόγου" και συνεχίζει λέγοντας: "ή μη δίδασκε ή δίδασκε δια του παραδείγματός σου", για να καταλήξει με την αποστροφή: "μισώ διδάγματα οις εναντίος λόγος".

Για την απαραίτητη επιλογή των μορφωτικών αγαθών, ο Μέγας Βασίλειος προτρέπει τους νέους να μελετούν επιλεκτικά τους Έλληνες ποιητές και φιλοσόφους αναφέροντας το παράδειγμα του κηπουρού: "Καθάπερ της ροδωνιάς του άνθους δρεψάμενος τας ακάνθας εκκλίνομεν, ούτω και επί των τοιούτων λόγων χρήσιμον καρπωσάμενοι, το βλαβερόν απορρίψωμεν". Τους καλεί επίσης να συναναστρέφονται και τους θύραθεν ποιητές και φιλοσόφους λέγοντας: "...και ποιηταίς και λογοποιοίς και ρήτορσι και πάσιν ανθρώποις ομιλητέον, όθεν αν μέλλη προς την της ψυχής επιμέλειαν, ωφέλειαν τις έσεσθαι".

Η ευχάριστη παιδαγωγική ατμόσφαιρα είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για τον ιερό Χρυσόστομο: η αποφυγή ψόγου,η συνεχής ενθάρρυνση και ο έπαινος συντελούν στη δημιουργία ευχάριστης παιδαγωγικής ατμόσφαιρας που διευκολύνει την μάθηση: « Θαυμαστός διδασκαλίας νόμος, μη μόνον επιτιμάν, αλλά και παρακαλείν και παραμυθείσθαι »,όπως χαρακτηριστικά αναφέρει.

Αναφορικά με την κατανομή του χρόνου μιας διδασκαλίας, ο Ιερός Χρυσόστομος είναι πρωτοποριακός. Χίλια τετρακόσια χρόνια πριν από τη διατύπωση της αρχής της αυτενέργειας των μαθητών ως απαραίτητης εφαρμοστέας αρχής στη διαδικασία της μάθησης, ο σεβάσμιος Ιεράρχης και Άγιος θεωρεί ότι το λιγότερο το ήμισυ μιας διδασκαλίας θα πρέπει να αφιερώνεται στην αυτενέργεια των μαθητών, είτε με τη μορφή ασκήσεων, είτε με το να παίρνουν το λόγο σε μια διδασκαλία : « Ου των διδασκάλων εστί το παν, αλλ΄ει μη το πλέον, το γουν ήμισυ των μαθητών », όπως χαρακτηριστικά αναφέρει. Αναφορικά με το κλίμα μιας διδασκαλίας, ο Μέγας Βασίλειος παραθέτει ότι η ύπαρξη θετικού κλίματος στην τάξη είναι απαραίτητη: « Βίαιον μεν μάθημα ου πέφυκεν παραμένειν, τα δε μετά τέρψεως και χάριτος εισδυόμενα μονιμότερα πως ταις ψυχαίς ημών

ενιζάνει», δηλαδή το "βίαιο μάθημα από τη φύση του δεν παραμένει, ενώ όσα μπαίνουν στην ψυχή μας με τέρψη και χάρη στέκονται μονιμότερα στην ψυχή μας".

Ο Άγιος Γρηγόριος αγγίζει μάλιστα από τότε και το επίκαιρο σήμερα ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών παρατηρώντας: " Σοφισθείναι και ούτω σοφίσαι,γενέσθαι φως και φωτίσαι, εγγίσαι Θεώ και προσαγαγείν άλλους, αγιασθήναι και αγιάσαι", δηλαδή ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιζητεί τη μάθηση, να μορφώνεται καθημερινά εν Θεώ πρώτα ο ίδιος και έπειτα να προσπαθεί να μορφώνει και άλλους. Μάλιστα είναι ο ίδιος Ιεράρχης που παρατηρεί σε άλλο σημείο του έργου του για τη διαπαιδαγώγηση και την παιδαγωγική ότι "Αύτη μοι φαίνεται είναι τέχνη των τεχνών και επιστήμη των επιστημών, άνθρωπον άγειν το ποικιλότατον ζώον και πολυτροπότατον", δηλαδή ότι "αυτή είναι η τέχνη των τεχνών και η επιστήμη των επιστημών".

Ο Ιερός Χρυσόστομος δεν στέκεται όμως μόνο σε αυτό: δίνει επίσης καίριες συμβουλές για τον τρόπο διεξαγωγής μιας διδασκαλίας : "᾽Επειδὰν μέλλῃ τις μακροτέρας ὑποθέσεως ἅπτεσθαι καὶ πολλῶν δεομένης λόγων καὶ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ δύο καὶ τρισίν, ἀλλ' ἐν πολλῷ πλείοσι περαιουμένης, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω τῷ τοιούτῳ μὴ πᾶσαν ἀθρόως μηδὲ ὑφ' ἓν ἐπιτιθέναι τῇ τῶν ἀκροατῶν διανοίᾳ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' εἰς πολλὰ τὸ ὅλον κατατέμνοντα μέρη κοῦφον καὶ εὔληπτον τῷ κατακερματισμῷ τοῦτο ποιεῖν τὸ τοῦ λόγου φορτίον", προτείνει δηλαδή τον κατακερματισμό σε ανάλογα μέρη μιας διδασκαλίας ή γενικότερα μιας διδαχής σε εκτεταμένο μονόλογο, έτσι ώστε η διδασκαλία να είναι εύληπτη, μια σκέψη του Αγίου που υιοθετήθηκε τελικά από τη διδακτική πολλούς αιώνες αργότερα. Η σαφήνεια είναι επίσης αρετή της διδασκαλίας, όπως αλλού προσθέτει : « Αλλ' ἐπειδὴ προσήκει ἡμᾶς κοινὴν πρὸς ἅπαντας ποιουμένους τὴν διδασκαλίαν, πᾶσι σαφῆ ποιεῖν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ». Επίσης, σκόπιμο κρίνεται να παραθέσουμε τον ορισμό της παιδείας κατά τον Ιερό Χρυσόστομο, ο οποίος προβαίνει στο σημείο αυτό σε έξοχες ψυχολογικές παρατηρήσεις: "Ἔστι δὲ ἡ παιδεία ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιπόνως πολλάκις τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτὴν ἐκκαθαίρουσα, ἥτις πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν εἰς σωτηρίαν". Η παιδεία επομένως "αρχικά είναι πικρή λόγω της κόπωσης, έπειτα όμως γίνεται γλυκειά εξαιτίας των καρπών που αποφέρει". Τείνει μάλιστα προς την σωτηρία, πρέπει να είναι κατ' ανάγκη σωτηριολογική,

Οι παιδαγωγικές αυτές αρχές που διατύπωσαν οι Τρεις Ιεράρχες αποδεικνύονται σοφές και πράγματι θεόπνευστες , αποτελώντας τη βάση της σημερινής παιδαγωγικής επιστήμης. Αφιέρωσαν μάλιστα και ιδιαίτερα έργα στην αγωγή των παιδιών. Τα δύο συγγράμματα α) του Μεγάλου Βασιλείου, με τίτλο, «Προς τους νέους όπως αν εξ ελληνικών ωφελοίντο λόγων» και β) του Ιερού Χρυσοστόμου, με τίτλο, «περί κενοδοξίας και όπως δει τους γονέας ανατρέφειν τα τέκνα», αποτελούν πολύτιμους οδηγούς αγωγής των παιδιών με αξεπέραστες παιδαγωγικές αρχές, εν "παιδεία και νουθεσία Κυρίου" όπως ο ίδιος προτρέπει τους γονείς.

Για να μελετήσει και μόνο κάποιος το πολύτομο έργο του Χρυσοστόμου, να εντρυφήσει στους λόγους και τις επιστολές του Βασιλείου, να εμβαθύνει στη θεολογική και ποιητική σκέψη του Γρηγορίου θα απαιτούσε πολύ χρόνο και εξίσου πολύ χώρο για να τα παρουσιάσει. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν, βέβαια, πραγματοποιήσει καταπληκτικές για την εποχή τους προόδους στην επιστήμη, τη φιλοσοφία, την τέχνη. Η διανοητική όμως αυτή πρόοδος δε συμβάδιζε πάντοτε με την ανάλογη ηθική καλλιέργεια ως τρόπου ζωής. Οι Τρεις Ιεράρχες είχαν συνειδητοποιήσει και διακηρύξει την ανάγκη της παράλληλης διανοητικής μόρφωσης και της ηθικής καλλιέργειας, την αντιστοιχία "λόγου" και "έργου", "ομιλίας" και "πράξης", και όπως είδαμε πιο πριν επέδειξαν μια πρωτόφαντη συνέπεια "λόγων" και "έργων" στο βίο τους. Όμως, αγαπητή ομήγυρη, αγαπητά παιδιά, αυτή ακριβώς η συνέπεια "λόγων" και "έργων" των Τριών Ιεραρχών, η οποία είναι και το ζητούμενο απ' όλους τους εμπλεκόμενους στην παιδεία και την αγωγή, και που οι ίδιοι πρώτοι παρουσίασαν, εμφαίνεται και στη συνέπεια λόγων και έργων της Εκκλησίας. Είναι η συνέπεια "λόγων" και "έργων" αν μου επιτρέπεται, του Ενός και Μεγάλου Παιδαγωγού, του Θεανθρώπου Χριστού. Πράγματι, η Εκκλησία και η δράση της, με συνέπεια λόγων και έργων ανάλογη της κεφαλής της, του Θεανθρώπου Χριστού, άσκησαν τη μεγαλύτερη παιδαγωγική επίδραση στην ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος εξευγενίζοντας τον άνθρωπο μέσω της αντιστοίχισης λόγων και έργων δια συμβόλων και βγάζοντάς τον από τη βαρβαρότητα και τα σκότη, μέσω της χριστιανικής Ορθόδοξης αγωγής και παιδείας, τομείς στους οποίους ανέκαθεν η Εκκλησία έστρεφε τη στοργική της φροντίδα, είτε εδώ, είτε οπουδήποτε αλλού στον κόσμο, ιδρύοντας τα πρώτα Πανεπιστήμια στην Κωνσταντινούπολη αλλά και αλλού, πανδιδακτήρια, σχολεία, διδακτήρια, φροντιστήρια, σχολές, οικοτροφεία, συναρμόζοντας στέρεα και γερά το Θείο Λόγο του Θεανθρώπου Χριστού στο όχημα της ελληνικής γλώσσας και με την επικουρία της ελληνικής σκέψης, προς όφελος όχι μόνο του Έθνους μας, των Εθνών αλλά και της Οικουμένης ολόκληρης. Η ελληνοχριστιανική παιδεία επομένως και η Εκκλησία, το "Ανέσπερον Φως της Αναστάσεως", όπως καταδεικνύει και η σημερινή εορτή των Τριών Ιεραρχών και Οικουμενικών Διδασκάλων, παραμένουν και θα παραμένουν η ελπίδα η δική μας μέσω εσάς των μαθητών μας, η ελπίδα η δική σας, του Έθνους μας, των Εθνών και γενικότερα του ανθρώπου. Χρόνια Πολλά.